

TRE:3877/11.00.01/2021

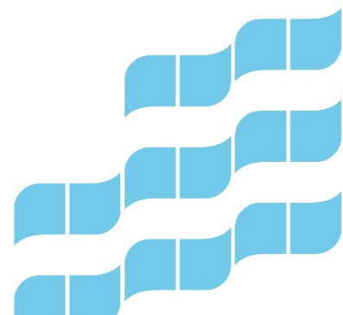
Ympäristönsuojeluyksikön ja yleiskaavoituksen vastaus koskien Tampereen vihreän valtuustoryhmän valtuustoaloitetta Kaukajärven – Pitkäjärven luonnonsuojelualueen perustamiseksi

Tampereen ja Kangasalan kaupunkien vihreät valtuustoryhmät esittävät valtuustoaloitteissaan, että kaupunkien rajalle Kaukajärven ja Pitkäjärven eteläosiin muodostettaisiin yhtenäinen luonnonsuojelualue järvien ja niiden rantojen ja rantametsien luontoarvojen suojelemiseksi ja säilyttämiseksi tulevillekin sukupolville. Luontoarvojen turvaamiseksi Kaukajärvelle ja Pitkäjärvelle tulisi muodostaa yhtenäinen luonnonsuojelualue, joka alkaisi Haiharan kartanopuistosta, kattaisi Hikivuorenpuiston, Levonmäen rantalehdot, Kuuselantien ja Pitkäjärven jyrkät kuusikkorinteet ja ulottuisi aina Kisapirtin vanhoihin metsiin saakka. Samalla alue palvelisi molempien kaupunkien asukkaita helposti ja ekologisesti saavutettavissa olevana lähiluontokohteena.

Alue on myös tärkeä seudullinen viheryhteys ja alueen asukkaiden jokapäiväinen virkistysalue. Alueen luonnon monimuotoisuuden ja saavutettavuuden vuoksi se palvelee retkeilijää todellisena luonnon kompaktina oppimateriaalina. Nämä erilaiset tarpeet tulisi sovittaa yhteen kehittämällä alueesta uudenlainen kaupunkilaisten lähiluonnonsuojelualue, joka turvaa täydentyvien kaupunginosien ekologisen kestävyys. Suojelualueelle tulisi tehdä hoito- ja käyttösuunnitelma, joka sisältäisi niin alueen suojeluarvojen turvaamiseksi vaadittavia toimia kuin tarpeellista ennallistamista ja virkistyskäytön ohjaamista ja luontopolkujen ja taukopaikkojen kehittämistä.

Alueella on kuntien lisäksi useita maanomistajia ja Kaukajärven etelärannalla on joitakin omakotitontteja ja vapaa-ajan asuntoja. Luonnonsuojelualue tulisi perustaa niin, että nykyisten asukkaiden ja mökkiläisten oikeudet turvataan.

Tampereen vihreä valtuustoryhmä esittää, että

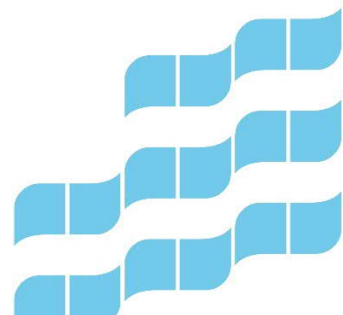
TRE:3877/11.00.01/2021

- Tampereen ja Kangasalan kaupungit tekevät yhteisen selvityksen siitä, millainen luonnonsuojelualue Kaukajärvelle ja Pitkäjärvelle ja niiden etelärannoille voidaan muodostaa,
- selvityksessä kartoitetaan alueen luonnonarvot, niiden uhkatekijät, luonnonarvojen turvaamisen keinot sekä tavat yhteensovittaa alueen täydennysrakentaminen ja ekologisen kestävyys,
- selvityksessä arvioidaan luonnonsuojelualueen vaihtoehtoiset perustamistavat ja se, miten alueesta saadaan yhtenäinen ja toisaalta turvataan alueella olevien yksityisten maanomistajien oikeudet.

Valtuustoaloitteeseen on laadittu vastaus Tampereen kaupungin ympäristönsuojeluyksikössä yhteistyössä yleiskaavoituksen ja kiinteistötoimen kanssa. Aloitteen vastauksesta on myös keskusteltu Kangasalan kaupungin viranhaltijoiden kanssa, ja vastausten johtopäätökset valtuustoille ovat samankaltaiset. Kangasalan vastausta aloitteeseen on käsitelty 11.5.2022 Kangasalan elinkeinolautakunnassa ja 23.5. Kangasalan kaupunginhallituksessa.

Maanomistus

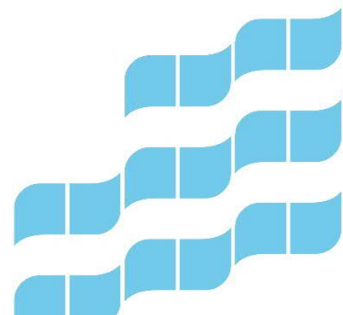
Tampereen kaupunki omistaa suurimman osan Kaukajärven-Hikivuoren alueen kiinteistöistä. Rannassa sijaitsee yksityisiä kiinteistöjä, joilla on lähinnä omakotitaloasumista. Yksityinen maanomistus ulottuu Haltijankadun päässä kiinni rakennettuun ympäristöön, ja katkaisee yhtenäisen Tampereen maanomistuksen. Vehmaantien varrella on loma-asuntoja, jotka yhtä lukuun ottamatta sijaitsevat kaupungin vuokratonteilla. Tampereen kaupunki omistaa myös Kangasalan puolella sijaitsevan n. 30 ha:n laajuisen kiinteistön Kisapirtin ympärillä, Pitkäjärven rannalla.

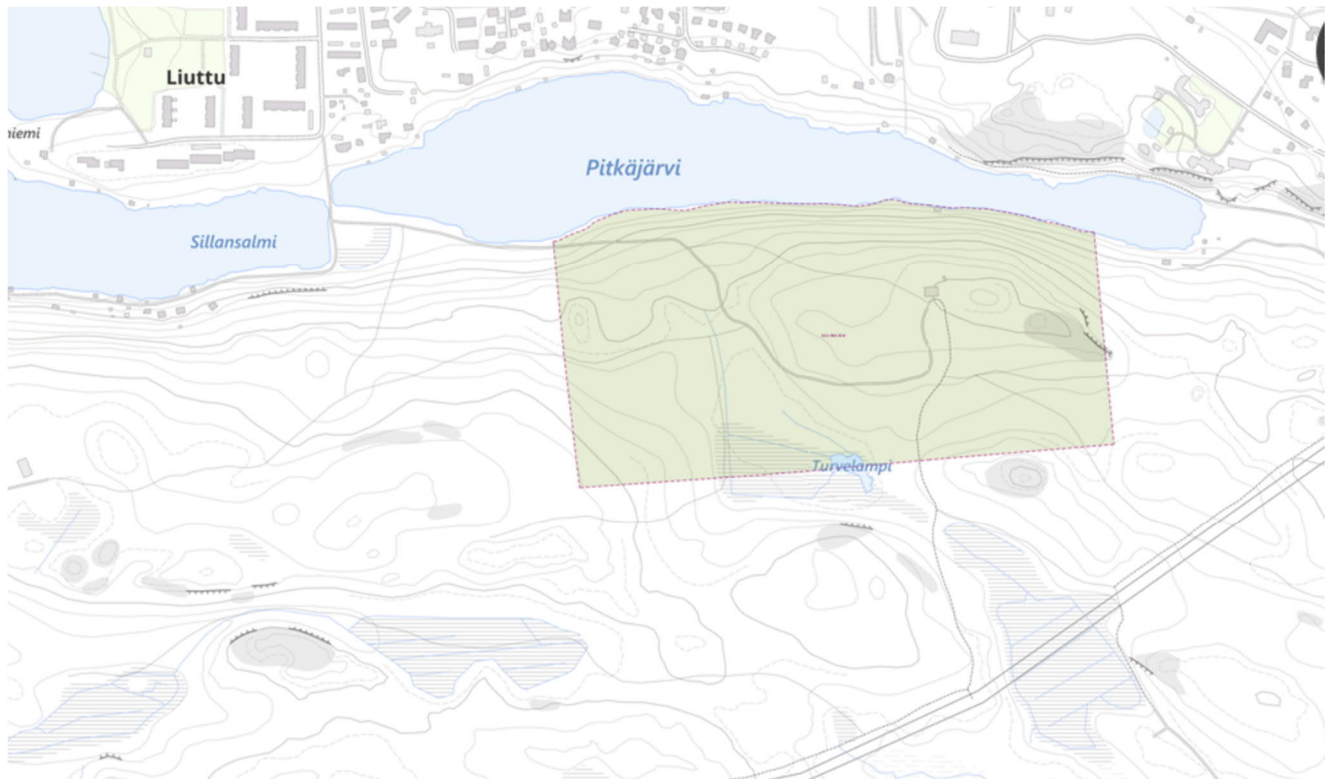
TRE:3877/11.00.01/2021

Kuva 1. Kartta maanomistuksesta Tampereen puolella. Valkoisella pohjalla olevat kiinteistöt ovat yksityisomisteisia. Vihreällä pohjalla esitetään Tampereen kaupungin omistamat kiinteistöt. Tummemman vihreä osoittaa asemakaavan viheralueita, jotka ovat kaupungin omistamia.

TRE:3877/11.00.01/2021

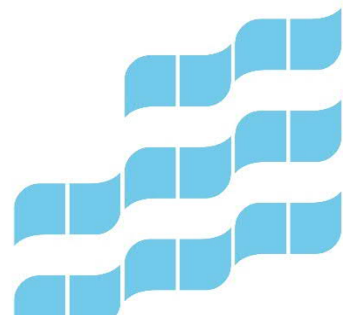
Kuva 2. Kartta maanomistuksesta Kangasalan puolella. Vihreällä esitetty kiinteistö on Tampereen kaupungin omistama.

Kaavoitustilanne

1. Maakuntakaava

Maakuntakaavassa alue on osoitettu taajamatoimintojen alueeksi ja viheralueeksi.

Taajamatoimintojen alueen halki kulkee viheryhteysmerkintä itä-länsi-suuntaisesti Levonmäen ja Hikivuoren välillä sekä Hikivuorelta pohjoiseen Kaukajärven länsirannassa. Hikivuori on myös

TRE:3877/11.00.01/2021

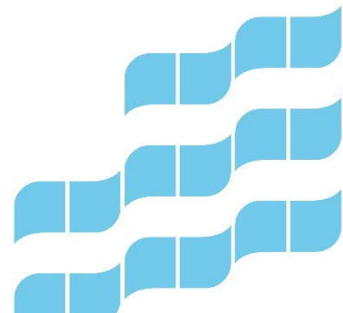
maakuntakaavassa merkitty geologisesti arvokkaaksi kohteeksi.

Kuva 3. Ote Pirkanmaan maakuntakaavasta 2040.

2. Yleiskaava

Tampereen osalta kantakaupungin yleiskaava päivittyy valtuustokausittain ja yleiskaavatilanne on näin ollen ajan tasalla. Rakentamattomat alueet Hikivuoren ja Levonmäen asuntoalueiden sekä Kaukajärven välissä on osoitettu yleiskaavassa pääosin keskuspuistoksi. Haltijankadun ja Levonmäenkatujen välillä oleva yksityisessä omistuksessa oleva ja rantaan saakka ulottuvaa pientaloalue on yleiskaavassa osoitettu asumisen alueeksi, jonka poikki kulkee ohjeellinen ekologinen yhteys keskuspuistoverkoston osien välillä. Kuntarajan tuntumassa sijaitsevat Vehmaantien rakennetut loma-asuntotontit on osoitettu lomarakentamiseen. Loma-asuntojen

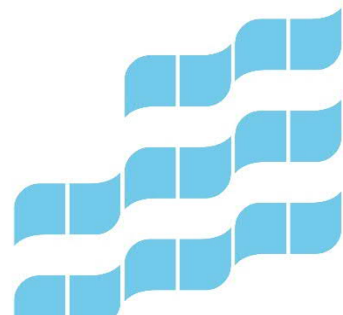
TRE:3877/11.00.01/2021

osalta on linjattu Tampereen kantakaupungin yleiskaavassa 2040 seuraavaa:

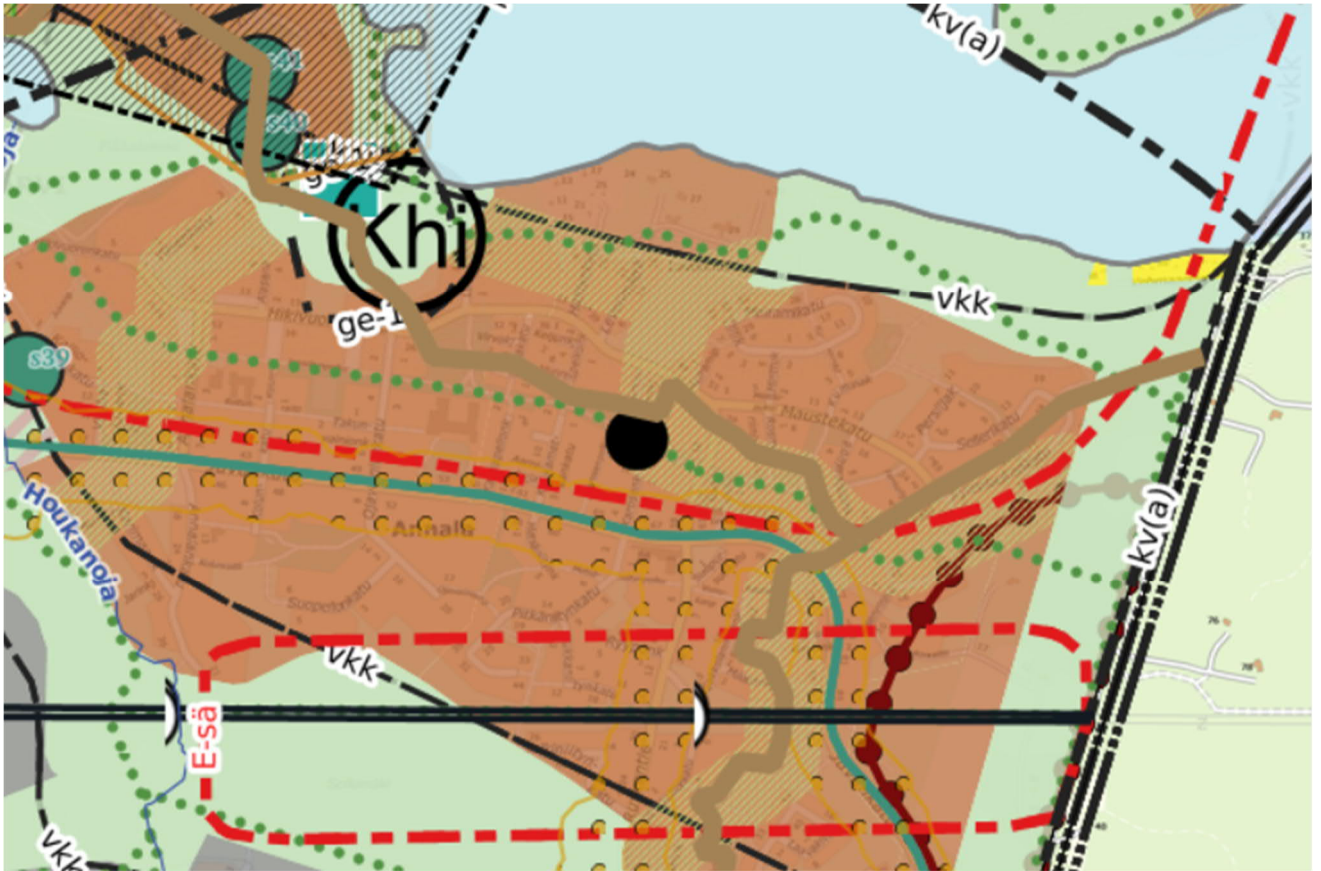
Lomarakennuskäyttöön yleiskaavassa osoitettuja ranta-alueita ei ole tarve asemakaavoittaa, rakennuspaikkojen rakennusoikeus ja muut tavoitteet osoitetaan yleiskaavassa. Lisäksi kaupungin vuokramaalle sijoittuvat lomarakennuspaikat Sääksjärven ja Kaukajärven rannoilla myydään yksityisten käyttöön.

Hikivuorella on geologisesti arvokas kallioalue-merkintä (ge-1), sekä Kaukajärven rannoilla merkintä kaupunkihiljaisesta virkistys- tai luonnonsuojelualueesta (Khi). Alueelle ulottuu myös ohjeellinen keskuspuistoverkoston kehittämistarvealue -merkintä (vkk), jolla osoitetaan laaja Kaukajärvi-Kirkkosuonnotko-lidesjärvi-Viinikanlahti puistoakseli. Alueelle on osoitettu myös ohjeellinen virkistysyhteys-merkintä. Hikivuoren luonnonsuojelulain 47 §:n mukainen erityisesti suojeltavan lajin, kolokärpänsammalen rajauspäättösalue on osoitettu luonnonsuojelualue- tai -kohde-merkinnällä.

Tampereen yleiskaavaratkaisu toteuttaa maakuntakaavan määräystä: Taajamien rakentamattomat ranta-alueet tulee säilyttää pääsääntöisesti rakentamattomina ja varata yksityiskohtaisemmassa kaavoituksessa yleiseen virkistyskäyttöön. Kaikki Tampereen yleiskaavassa rakentamiseen varatut ranta-alueet on jo käytännössä varattu rakentamiskäyttöön ja vapaat rannat on osoitettu virkistysalueiksi.

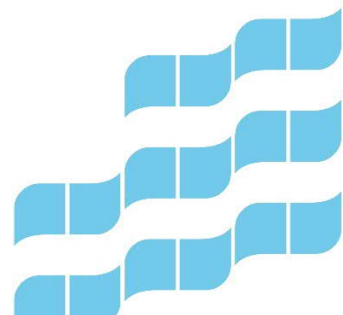
TRE:3877/11.00.01/2021

Kuva 4. Yleiskaavatilanne. Yhdistetty yleiskaava 2040 sekä kantakaupungin vaiheyleiskaava 2017-2021 kartat 1-4. Tarkemmat merkintöjen selitykset löytyvät Tampereen kaupungin internet-sivuilta (<https://www.tampere.fi/kaupunkisuunnittelu/kaavoitus/yleiskaavat>)

3. Asemakaavoitetut alueet, Tampereen luonnonsuojeluohjelmakohteet sekä viheralueiden kunnossapidon luokat

Yleiskaavan keskuspuistoverkostosta suurin osa on asemakaavoitettu puisto- ja lähivirkistysalueiksi. Rannoilla sijaitsevat asumisen ja loma-asumisen alueet ovat asemakaavoittamattomia. Asemakaavoittamatta ovat myös n. 4 ha:n keskuspuistoverkoston alue Levonmäen länsiosassa sekä n. 2ha:n alue Vehmaantien eteläpuolella.

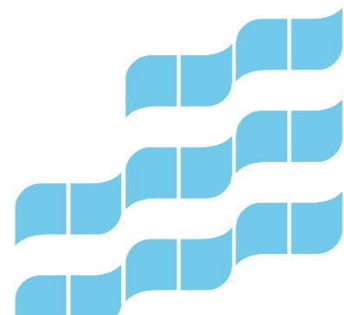

TRE:3877/11.00.01/2021

Keskuspuistoon on osoitettu Tampereen luonnonsuojeluohjelman 2012–2020 mukainen Hikivuoren luonnonsuojelualue (1,44 ha), kohdenumero 54, jolle ELY-keskus on tehnyt luonnonsuojelulain 47 §:n mukaisesti rajauspäätöksen erittäin uhanalaisen ja erityisesti suojeltavan kolokärpänsammalen suojelemiseksi. Lisäksi luonnonsuojeluohjelmassa alueelle on osoitettu kohde numero 55, Kaukajärvi, Levonmäki (8,09 ha), jolla suojelu toteutetaan kaavallisin ja metsänhoidollisin keinoin. Haiharan rannassa sijaitsee luonnonsuojeluohjelman kohde numero 53, Haihara (0,6 ha), jolle suojelu on osoitettu toteutettavaksi arvokkaan kasvilajiston hoidolla.

Kuva 5. Ajantasa-asemakaavan käyttötarkoituksalueet sekä luonnonsuojeluohjelmakohteet kartalla. Sinertävällä läpikuultavalla vihreällä on merkitty Tampereen luonnonsuojeluohjelman kohteet (lännestä itään) Hikivuoren luonnonsuojelualue, Haihara ja Levonmäki.

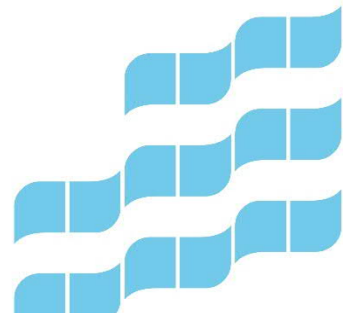
TRE:3877/11.00.01/2021

Asemakaavoitetut viheralueet on kunnossapidon luokituksessa luokiteltu suojeltuihin alueisiin (luonnonsuojeluohjelmakohteet), muihin arvokkaisiin alueisiin (Hikivuoren ja Haiharan suojeltuihin rajautuvat alueet), ulkoilu- ja virkistymetsiin (Vehmaantien eteläpuoleinen alue) sekä asutukseen rajautuen lähimetsiksi.

Kuva 6. Puistojen ja viheralueiden kunnossapidon luokitus kartalla. Sinivihreät merkinnät osoittavat suojelualue-luokitusta, vaaleanharmaanvihreät Hikivuoren ja Haiharan ympäristössä muu arvokas alue -luokitusta, harmaanvihreät ulkoilu- ja virkistymetsä -luokitusta ja kirrkaammat vihreät lähimetsä-luokitusta.

Kaukajärven ympäristöstä on tunnistettu runsaasti erilaisia luontoarvoja ja arvokkaita luontokohteita. Alueella esiintyy mm. arvokasta ja uhanalaista vanhojen metsien sekä lehtojen sammal- ja kääpälajistoa sekä direktiivilajeista liito-oravaa. Alueen lehdoissa ja lehtomaisissa metsissä on paikoin runsaasti lahopuustoa sekä arvokkaita luontotyyppisiä. Alueelle sijoittuu myös metsälain 10 §:n mukaisia kohteita, mm. puro, lehtoja ja rehevä korpi.

TRE:3877/11.00.01/2021

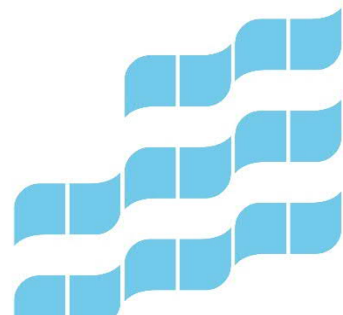
Alueella kulkee useita virkistysreittejä, mm. valaistu latu/ulkoilureitti Kaukajärvi-Kangasala. Kunnossapidon piirissä olevien reittien ulkopuolella on havaittavissa paikoin runsaasti polkuja ja kuluneisuutta, sillä alueella on runsaasti virkistyskäyttäjiä. Hikivuoren rannassa on 50 kpl kaupungin ylläpitämiä varattavia soutuvenepaikkoja. Myös luvattomia soutuveneiden säilytyspaikkoja havaittiin maastokäynnillä Levonmäen rannassa. Rannassa Kaukajärven lounaiskulmassa sijaitsee pieni epävirallinen uimapaikka.

Mahdollisesti lisääntyvän asuntorakentamisen johdosta virkistyskäyttö ja paineet sen palveluille tulevat lisääntymään. Siten luontoarvojen säilyttämisen kannalta on mahdollista, että virkistyskäytön ohjaustarve ja sen myötä myös kustannukset kasvavat.

Luonnonsuojelualueen perustamisen edellytykset ja vaihtoehdot

Alueesta voidaan muodostaa luonnonsuojelualue, mikäli se täyttää jonkin luonnonsuojelulain 10.2 §:ssä luetellun suojelualueen yleisen perustamisedellytyksen. Luonnonsuojelualueen perustamisen yleisenä edellytyksenä on, että:

- 1) alueella elää tai on uhanalainen, harvinainen tai harvinaistuva eliölaji, eliöyhteisö tai ekosysteemi;*
- 2) alueella on luontodirektiivin liitteessä IV (a) tarkoitettuihin eläinlajeihin kuuluvien yksilöiden lisääntymis- ja levähdyspaikkoja;*
- 3) alueella on erikoinen tai harvinainen luonnonmuodostuma;*
- 4) alue on erityisen luonnonkaunis;*
- 5) alueella on harvinaistuva perinneluontotyyppi;*
- 6) luontotyyppin tai eliölajin suotuisan suojelutason säilyttäminen tai saavuttaminen sitä vaatii; tai*
- 7) alue on muutoin niin edustava, tyypillinen tai arvokas, että sen suojelu voidaan katsoa luonnon monimuotoisuuden tai kauneuden säilyttämisen kannalta tarpeelliseksi.*

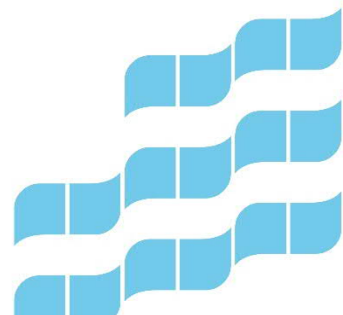
TRE:3877/11.00.01/2021

Luonnonsuojelulain 24.1 §:n mukaan luonnonsuojelualueen perustamisesta päättää Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus maanomistajan hakemuksesta tai suostumuksella 10 §:n 1 momentin 3 kohdassa tarkoitetun muun luonnonsuojelualueen 10 §:n 2 momentissa tarkoitetulle alueelle. Luonnonsuojelulain 24.1 §:n mukaan luonnonsuojelualueita perustettaessa on otettava huomioon myös muut yleiseen etuun liittyvät näkökohdat.

Yksityinen luonnonsuojelualue, jollaiseksi siis kaupunkienkin omistamat alueet luetaan, voidaan siis perustaa vain maanomistajan suostumuksella. Maanomistaja voi tehdä oman esityksensä alueen rauhoitusmääräyksiksi. Esitykset otetaan huomioon, mikäli ne ovat alueen suojelutavoitteiden mukaisia. Maanomistaja voi saada vapaaehtoisesta suojelusta korvausta esimerkiksi Metso-ohjelman kautta. Suojelusta maksetaan korvaus puuston arvon perusteella. Kunta voi saada metsätalousmaalla sijaitsevasta yksityisestä luonnonsuojelualueesta enintään 50 % kohteen metsätaloudellisesta arvosta. Korvauksen määrään vaikuttavat puuston metsätaloudellisen arvon lisäksi myös alueen metsätaloudellista käyttöä rajoittavat kaavamerkinnot ja muut vastaavat tekijät, kuten metsälain 10 §:n kohteet. Jos suojeluun aiottu alue on kaavoitettu virkistysalueeksi tai alueella sijaitsee metsälain 10 §:n kohteita, se laskee korvausta 50 %:n maksimimäärästä.

Johtopäätökset

Kangasalan ja Tampereen kaupungit ovat tämän vastineen laatimisen aikana tehdyn yhteistyön pohjalta todenneet, ettei ennalta ole tiedossa sellaisia syitä tai seikkoja, joiden takia aloitteessa esitetyn kaltaista selvitystä ei voisi tehdä. Kaukajärven ja Pitkajärven ranta-alueita käyttävät virkistäytymiseen molempien kaupunkien asukkaat yhteisesti kaupunkirajoista riippumatta. Rantametsät ovatkin osa seudullista virkistyskäyttöä tukevaa verkostoa. Tampereen puolella jo tiedossa olevien arvokkaiden luontokohteiden lisäksi myös Kangasalan

TRE:3877/11.00.01/2021

puolelta on ennalta tiedossa arvokkaita luontokohteita, joista osa sijoittuu Tampereen omistamalle kiinteistölle. Kaukajärven ja Pitkäjärven rantametsät on tunnistettu tärkeäksi metsäalueeksi, joka toimii osana nämä luontokohteet yhdistävää metsäekologista pääverkostoa.

Kaupunki voi esittää ELY-keskukselle suojelualueen perustamista vain omistamiensa maa-alueiden osalta.

Mahdollisesti perustettavaksi tuleva luonnonsuojelualue ei olisi merkittävästi ristiriidassa voimassa olevien yleis- ja asemakaavojen määräyksien ja näiden tavoitteiden kanssa. Yleiskaavassa esitetyt virkistysreitit ovat jo olemassa, ja näiden lisäksi alueella on asemakaavan mukaisia virkistysreittejä. Virkistysreittien ylläpito ja virkistyskäytön turvallisuus tulisi huomioida rauhoitusmääräyksissä.

Edellä mainittujen seikkojen perusteella ympäristönsuojeluyksikkö pitää perusteltuna, että kaupunki lähtee tehdyn valtuustoaloitteen mukaisesti selvittämään yhdessä Kangasalan kaupungin kanssa, voitaisiinko Kaukajärven ja Pitkäjärven eteläpuolisille alueille perustaa luonnonsuojelualue ja millaisilla rajauksilla ja ehdoilla.

Selvityksessä arvioidaan tarpeet alueen luonnonarvojen kartoittamiselle sekä selvitetään realistiset vaihtoehdot alueen luontoarvojen suojelemiseksi ottamalla samalla huomioon maanomistajien oikeudet ja virkistyskseen tavoitteet.

